

Уривок з роману: Артем Чапай " [Червона Зона](#) "

R-20

Зліва мене затисла огрядна жінка, справа я відчував гаряче тепло п'ятдесятилітнього дядька. Від нього несло перегаром, з-під пахви – пронизливо-кислим запахом поту. Дядько підняв руку, тримаючись за поручень над головою. На темній футболці видніла ще темніша мокра пляма.

Маршрутка стояла в заторі на Глибочицькій, за трамваем. Смуги праворуч і ліворуч теж стояли, бо трамвай ширший за машину, а їхали ми міжряддям базару. Мікроавтобус іноді з гарчанням просувався на метр уперед і знову ледь не впирався бампером у трамвай. З колонок, вмонтованих у стелю, звучав гангста-шансон.

– Водій! Випустіть! – гукнув чоловік у кашкеті, що стояв у проході біля передніх дверей. Однією ногою він спустився на приступку.

– Куди, під оту вантажівку? – хмикнув маршрутник.

Перед водієм хиталася православна ікона богоматері, що звисала з дзеркала заднього огляду. Над лобовим склом висіли у ряд наклейки:

«Як заплатиш – так поїдеш», «Їжте семки зі шкаралупою», «Зупинок тут і там нема», «Ша! Ша прогрієм і поїдем», «Як тільки – так зразу», а крайня праворуч вказувала стрілочкою на сидіння поряд із водієм: «Місце для красивої». По периметру лобового скла під чорний гумовий шнур були вставлені монетки в один цент.

– Шофер! Стоїмо ж! – гукнув хлопець у спортивному костюмі.

– Та випустіть! – басом проказала огрядна жінка біля мене.

– А, хоч під колеса, – махнув рукою водій і потягнувся до двох кнопок.

Передні двері зітхнули й різко відчинилися. Чоловік у кашкеті вискочив і прослизнув між маршруткою та вантажівкою. За ним потяглись решта.

– Шофер, задні! – крикнув хлопець у спортивному костюмі.

– Копни двері, – водій усім тулубом розвернувся через праве плече.

Юнак щосили копнув двері з лівого боку.

– Справа! – крикнув водій.

Юнак копнув іще раз, металева стулка зітхнула й після півсекундної паузи з брязкотом відчинилася. Чоловік із перегаром хитнувся від мене в бік дверей, зате огрядна жінка стала напирати, підпихаючи мене грудьми. Коли мене витисло через задні двері, я відчув себе корком, що випорснув із пляшки. Щоб не тулитися до вантажівки, вкритої сантиметровим шаром засохлого болота, я подався праворуч – і тут-таки стесав плечем шар бруду з квадратного крила маршрутки. Під пилюкою мікроавтобус виявився жовтим.

Я пройшов між машинами та базарниками до відносно пішохідного ряду і почав протискатися між торгових наметів униз по Глибочицькій, ступаючи на розкислий картон і відкидаючи з-під ніг пакувальний пластик.

На Верхньому Валі йти стало легше. Якоїсь аварії я так і не побачив, машини просто стояли в заторі. Він тягнувся і крізь Житній ринок, що розкинувся від старого приміщення з увігнутим абочним дахом до колишньої автостанції, займаючи її всю.

Там, де базар рідшав, я побачив Улугбека. Він поспішав.

– Бек! – гукнув я, але він не почув.

Старий швидким кроком перетнув Верхній Вал у бік Контрактової, до кварталів, відбитих у забудовника після повалення паркану. Я підбіг уперед, завернув праворуч на Костянтинівську, де зник Улугбек, побачив худу згорблену спину, мусив знов бігти, щоб наздогнати його.

– Ви куди, Бек? – запитав я на ходу, порівнявшись із ним.

– Це ти. Привіт, – не зупиняючись, сказав він. – Там копати почали. І хочуть будинки валити.

Підходячи до роздільної стіни, ми відчули ліворуч двигтіння. За двадцять або тридцять метрів, серед розкиданого навсібіч будівельного сміття, велетенський екскаватор рив котлован. Важким ковшем із товстими шипами на кінцях він пробивав землю на метр углиб, при цьому каміння у ґрунті пронизливо скреготіло, а потім екскаватор виймав ківш землі завбільшки із мій хлібний кіоск, і різким рухом стріли заводив його назад.

Кілька днів тому тут стояли саморобні халабуди з дощок і гіпсокартону, які Валера називав «ґеджеконду», де жили, чи радше чергували, кількадесят хлопців і дівчат. З одного боку майданчика під стіною будували халабуди діти вірменів, вигнаних із сусідніх кварталів. З іншого, дотримуючись дистанції, отаборилися молоді люди з урочища Кожум'яки. Вдень ці халабуди вже раз або двічі валили бульдозери під охороною блеквотерів, а вночі, коли жиріки боялися потикатись у червону зону, молоді люди поверталися, нашвидкуруч клепали нові халабуди й палили багаття. Вони робили це демонстративно попід стіною, аби блеквотерам було видно. Не заходили тільки у смугу зачистки, де бляки мали право стріляти на ураження.

Тепер п'ятеро чи шестеро підлітків бігали навколо екскаватора, кричали та жбурляли в заґратовану кабінку камінням, на що оператор машини не зважав. Серед молоді з Кожум'як я помітив і старшого за решту бородатого Ігоря, сусіда Уміди. Я кивнув на нього Улугбекові.

– Чого твоїх так мало? – крикнув йому Улугбек, вловивши мить, коли шум від екскаватора ослаб.

– На роботі, – знизав плечима Ігор, при цьому татуйоване полум'я на його шиї заворушилося.

– Наші теж, – кричав Бек. – Я написав на гаджети, кому міг.

– А базарники? – перекрикував шум я.

– Вони не з нами, – прокричав Ігор.

– Десятків два прийдуть, – заперечив Улугбек. – Через годину, коли закриються!

– Два десятки? Досить! – крикнув я. – Екскаватор один.

Я почув скрегіт за спиною й обернувся.

– Вже ні, – крикнув Ігор. – Ось і бульдозери.

Гусеничні машини сунули з-за рогу жовтого старого будинку, очевидно, виходячи з воріт на Межигірській та завертаючи до нас на Спаську.

Бульдозерів було три або чотири, вони їхали один слідом за іншим, бо більше одного не влазило по ширині вулиці. Це були машини заввишки у два поверхи. Вулиця під їхньою вагою зминалася.

Мені сперло подих. Спробував ковтнути, але не зміг. Задер підборіддя, щоб проштовхнути клубок, і побачив блідо-блакитне небо, повернувся праворуч і глянув на роздільну стіну. За стіною височів хмарочос Гостинного двору. У деяких вікнах я помітив знайомі конуси телеоб'єктивів.

Я торкнув за рукав Ігоря й показав пальцем.

– Знімають спецоперацію, – кивнув Ігор.

Між мешканців Подолу тиждень ходили чутки, що невдовзі забудовники валитимуть квартали між вулицею Спаською, де ми стояли, та сусідньою Хорива. Опустивши голову, так і не змігши проковтнути клубок у горлі, я побачив, що ми з Улугбеком та Ігорем і ще півдесятка підлітків стоїмо рядком упоперек Спаської, між старим будинком і котлованом, який почав рити екскаватор.

Ігор, стоячи ліворуч, узяв мене під один лікоть, з іншого я відчув тонку руку, глянув праворуч побачив павутину тонкого каштанового волосся.

– Не могла допомогти, щоб прийти, – усміхнулася знизу Наомі.

– Не могла не прийти, – механічно виправив я. Мій голос звучав сухо, в роті не лишилося слини.

– Дякую, – сказала Наомі. Лівою рукою вона тримала мене під лікоть, а правою ховала маленьку відеокамеру в сумку на стегні, перш ніж узяти під руку наступного в ряду протестувальника.

Бульдозери гурчали навпроти, вишикувавшись один за одним. Окрім скошеного ножа відвалу, завширшки п'ять метрів і заввишки мені по шию, поперед кожної махيني стирчала коротка товста стріла, що закінчувалася чотиригранним шпичаком. Таран. Завдяки таранам морда кожного бульдозера нагадувала рибу нарвала.

Між другим і третім бульдозерами стояла, також із заведеним двигуном, чорна вантажівка, крита чорним брезентом. У таких перевозять бляків, але зараз на Спаській та Контрактовій не видно жодного бляка, навіть на вищій над роздільною стіною.

– Будемо стримувати! – гукнув Улугбек, який стояв у ряду за дві людини від мене.

– Як? – запитав я себе впівголоса. Я хотів розвести руки, але ліву міцно затис під лікоть Ігор, а праву ще міцніше – Наомі.

Передній бульдозер дуже повільно рушив на нас, і я відчув, як від вібрації землі тремтять

мої коліна. Я нервово микнув шиєю праворуч і побачив позаду рух. За нами збирався ще один ряд людей. На відміну від нашого ряду, де єдиною жінкою була Наомі, у другому, крім двох або трьох чоловіків, стояли жінки. Базарниці й базарники прийшли раніше, ніж думав Улугбек.

С

Ми завмерли, перекривши проїзд, і я відчував, як руки, продягнені крізь лікті сусідів і складені перед грудьми в замок, напружуються дедалі сильніше. Бульдозер ішов дуже повільно, й ряд стискався перед ним, люди тулились одне до одного. Ось таран дійшов до нас, але двоє чи троє людей, у яких влучав шпичак, лише пригнули голови. Це було лівіше від мене. Улугбекові навіть не довелося пригинатися, бо таран проходив над його маківкою.

Земля двигтіла, права сторона скошеного бульдозерного ножа видавалася вперед і наближалася. Нижній край ножа відвалу йшов на рівні наших колін. Мої тремтіли. Оператор бульдозера вів махину дедалі повільніше.

– Що ви робите! – пролунав жіночий крик із заднього ряду.

– Людей давлять! – гукнула інша жінка.

– Убивають! – заверещала перша.

Щоб не дивитися на бульдозерний ніж і не ступити назад, я підняв погляд і побачив за ґратами та товстим склом обличчя оператора бульдозера. Це був чоловік із запалими щоками, років п'ятдесяти, й він мав невпевнений вигляд. Коли бульдозерист скривився, щосили торсаючи важіль, у його роті блиснули золоті зуби, і я зрозумів, що бульдозерист – арник, як і ми. Машина затремтіла і стала на місці, водій у своїй кабіні над нами знизав плечима. Бульдозер продовжував двигтіти на холостих. Це ж треба, подумав я, вийшло.

І тут почув лопотіння брезенту й тупіт ніг. Обходячи бульдозер з обох боків, на нас пішли молоді чоловіки в цивільному, і я розумів, що й вони теж – арники, як і ми, як і бульдозеристи. Чоловіки не знали, що робити, вони підбігли до нас і стали, у одних обличчя розгублені, інші ховали ніяковість за нахабною насмішкуватістю. Один став навпроти мене і сплюнув мені під ноги. Це був накачаний юнак, стрижена русяво-рудувата голова, ластовиння на обличчі – й мені здалося, що я його знаю.

– Ти з Борщаги! – гукнув я йому.

Він здригнувся і вступився у мене, і я впізнав його.

– Як ти можеш?

Веснянкуватий відвів погляд.

– Чого стоїте? – гавкнув чоловік, який підійшов з боку машини. – Розривайте!

Він був кремезніший за решту і старший – років під сорок. І найбільш упевнений. Очевидно, бригадир. Він подав приклад – підійшов з краю ряду й шарпнув худорлявого підлітка. Той скрикнув від болю й відпустив сусіда. Бригадир, не глянувши на хлопця, взявся за наступного в ряду.

– Рятуйте! – заверещала жінка ззаду.

– Давайте! – крикнув бригадир своїм.

Жінка з другого ряду пробувала завадити йому, але двоє качків підскочили та стали через голови підлітків відпихати руки жінки, поки бригадир розривав наш ряд.

– Не дурійте! – сказав бригадир. – Все одно ми пройдемо.

Під прикриттям двох підлеглих він підходив з правого боку дедалі ближче до мене.

– Майте совість! – почув я голос Бека. – Ви ж такі, як ми!

Чоловіки ховали очі, проте робили своє. Вони розхитували й шарпали, але, видно, не так сильно, як бригадир, бо не могли розірвати ряд.

Бригадир підійшов до Наомі, і я розкрив замок своїх рук, щоб він не зробив їй надто боляче. Наомі м'яко відірвалася від мене. Я знову склав пальці рук у замок, і тут кремезний шарпнув мене. Я скрикнув, відчувши, як сухожилля під ліктем напнулось об руку Ігоря. Бригадир шарпнув іще раз, я знову скрикнув і ледь послабив замок. Підлеглі прикривали кремезного, відтісняючи від нього жінок із другого ряду та наших хлопців, яких кремезний відірвав від ряду раніше. Бригадир шарпнув мене втретє, замок моїх пальців, як я й готувався, розірвався – й рука вислизнула з-під ліктя Ігоря. Для годиться я став тицятись у качків, які тепер відтискали й мене від бригадира, поки той відривав від ряду Ігоря. Кожен із накачаних чоловіків був на голову вищий за мене, всі вони були ширші за наших хлопців і значно сильніші. Качки навіть не дуже боронилися, лише вміло прикривалися та відштовхували, й було ясно, наскільки вони тренованіші за нас.

Я почув клацання – бульдозерист знову вмикав передачу, щоб пустити машину вперед. Улугбек сам вийшов із ряду й пішов під таран, підняв руки над головою й зімкнув їх над стрілою. Двоє качків підскочили й віддерли його руки. Вони навіть не намагалися вдарити його чи скрутити. Просто попід руки підняли Улугбека, так що його ноги трішки не діставали до землі, й віднесли старого набік.

– Гань-ба! Гань-ба! – скандували їм услід наші.

– Мудаки! – крикнув Ігор. – Ви ж на жиріків працюєте!

– Всі на жиріків працюють, – пробурчав один із качків.

Я побачив, що відтісна Наомі тримає відеокамеру в руці, підтримуючи себе іншою за зап'ясток. Мабуть, десь там на хмарочосі Гостинного двору сидить і вільна преса, згадав я, кинувся поміж качків до бульдозера, застрибнув на стрілу тарана й повис на ній, тримаючись руками, підігнувши ноги і ставши на верхній край бульдозерного ножа. Я притулився щобою до металевої стріли і здивувався, бо вона виявилась дуже холодною. Бульдозер здригнувся так, що ледь не струсив мене під ніж відвалу, і став.

Двоє качків підскочили й потягли мене за ноги. Я обхопив рукою металевий трос на стрілі й повис. Одна нога висковзнула з рук супротивника, я сперся нею об верх ножа відвалу, це дало мені важіль, і я почав брикати іншою ногою, поки і її відпустили.

Бригадир демонстративно зітхнув і без поспіху пішов у мій бік. Він кивнув до одного з підлеглих:

– Тримай ноги.

Той, закриваючи рукою обличчя, щоб я, бува, не вдарив, підскочив і обійняв мене за обидва коліна. Я побачив, що це веснянкуватий:

– Чувак! Я теж із Борщаги! – брикався я, але він схопив міцно. – Я ж тобі хліб продавав!
Ти з сином був! Малим, років

п'ят

ь! Як ти можеш! Ти ж не жирік!

Веснянкуватий відвертав обличчя, але ноги не відпускав. Бригадир, якого підлеглі прикривали від решти наших, підійшов уприду до мене.

Я злякався, бо він зовсім не здавався роздратованим. Він просто виконував свою роботу. Бригадир піднявся до мене і став згори на ніж відвалу, міцно вперся розставленими ногами об нього, а спиною – об корпус бульдозера. Зафіксувався, взяв мене лівою рукою за плечі, а правою почав методично, короткими ударами, бити знизу в живіт:

– Ну що ти! – видихнув він з ударом. – Як маленький! Що за! Дитячий! Садок! – хекав бригадир, щоразу засаджуючи кулаком під дих. – Все одно! Ви програєте! Все! Одно! Ми! Пройдемо!
Ти сам! Це! Знаєш! Ну що ти! Як маленький! Що! Ти! Як! Маленький!
Пускай! Пускай! Отак! Молодець! – бригадир збився з дихання, але спустився з бульдозера тільки слідом за мною.